

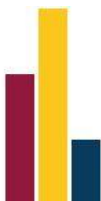
ДО
Г-Н ТОМИСЛАВ ДОНЧЕВ
ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Относно: Становище на Лабораторията за научно-приложни изследвания (VUZF Lab) към Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) по проект на План за възстановяване и устойчивост на Република България

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ДОНЧЕВ,

Лабораторията за научно-приложни изследвания (VUZF Lab) към Висшето училище по застраховане и финанси има за цел да бъде в полза на бизнеса и държавните институции чрез научно-приложно сътрудничество, което се изразява в изготвяне на анализи и извършване на научноизследователска, консултантска и проектна дейност.

С настоящото становище бихме искали да изразим подкрепата си в процеса на изготвяне и усъвършенстване на Плана за възстановяване и устойчивост на Република България. VUZF Lab счита, че утвърждаването на този документ има изключително значение за бъдещото развитие на България, като преодоляването на последствията от COVID-19 епидемията би следвало да се счита само за една стъпка от цялостния процес на утвърждаване на политики за устойчиво развитие на страната. Още повече, секторните анализи в годините след началото на прехода показват спешната необходимост от такъв документ, за да се постигне необходимият баланс между икономическо, социално и екологично устойчиво развитие.

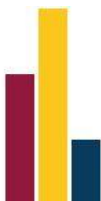

Следователно, създаването на План за възстановяване и устойчивост на Република България само по себе си е **положително явление за икономиката и обществото**. Същевременно той трябва да се разглежда като елемент на механизма за възстановяване и устойчивост, както и елемент на стратегията за **„Следващо поколение Европейски съюз 2021 2024 година“** от Плана за възстановяване на Европейския съюз и на Европа като цяло. Необходимо е да се отбележи също, че представеният проект на план трябва да се разглежда именно като **начален проект**, а не като окончателен и непроменяем план, поради факта, че крайният срок за официално подаване пред Европейската комисия е 30-ти април 2021 година. Въпреки това, подаденият документ подлежи на обсъждане и предварителни консултации, като адаптирането му при необходимост може да се осъществи през 2022 година, така че да се вземе предвид окончателното разпределение на средствата за 2023 година.

Считаме, че предоставеният ресурс в размер на 11,2 млрд. лв. ще има съществена, но далече не решаваща роля за преодоляване на социално-икономическите последици в резултат от кризата и подкрепяме проекта на правителството в тази насока. Нашата позиция е, че **средствата трябва да бъдат целево и балансирано разпределени, но същевременно основен приоритет трябва да бъде даден на секторите здравеопазване, образование, индустрия и в частност - енергетика. Особено внимание трябва да се обърне на преодоляване на неравенствата и осигуряване на достоен стандарт на живот на гражданите на Р България, характерен за средното ниво на Европейския съюз.**

В този смисъл, **ние подкрепяме** заявеното намерение, че *„в краткосрочен план правителствената политика е насочена към повишаване на устойчивостта на националната здравна система и смекчаване на социално-икономическите последици“*.

Същевременно считаме, **че е необходимо да се акцентира не само върху мерките за подкрепа на предприятията и заетостта, но и върху преки мерки за оздравяване на здравната система и преодоляване на социалните неравенства** чрез прилагане на съответния финансов, законодателен и административен инструментариум. Както правилно се подчертава, Планът за възстановяване стъпва на „Националния план за развитие на

България 2030”, където една от трите стратегически цели е именно преодоляване на неравенствата.

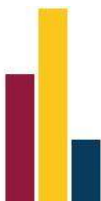
Важно е да се отбележи, че процесът на управление на съвкупния финансов ресурс (от Европейския съюз и от държавния бюджет, но при възможност – и от граждански, и частни структури) трябва да бъде прозрачен, проследим и при опростени правила и процедури за тяхното разпределяне и управление.

В структурно отношение Планът е илюстративно разделен на четири стълба, като за всеки е посочен и ресурсът, определен за изпълнение на съответните цели. Това дава възможност прегледно да се проследят заложените приоритети и съответно да се отличи фокусът на съответните политики.

Предвид гореизложеното бихме искали да направим следните по-конкретни коментари, препоръки и предложения:

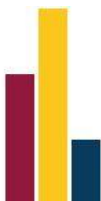
Първо. Въпреки че наименованието е „план“, всъщност става дума за сумарно секторно бюджетиране, което представлява система от мерки, доближаващи **целеве програми, а не план.** Един план изисква не само предварителни прогнози за очакваните резултати (нормативно дефинирани), но също така и ефекти, ефективности, конкретни организации и изпълнители по сектори, включително и органите за контрол, които ще осъществяват цялостното изпълнение на плана. Освен това, следва да се има предвид, че план се приема от парламент, а не само от правителство.

Второ. Известно смущение предизвикват понятията „възстановяване“ и „устойчивост“, приложими към Република България. Многократно вече беше коментирано, анализирано и доказано, че **възстановяването на предишното „нормално състояние“ на икономиката и обществото не е нито възможно, нито желателно.** Очакваното „ново нормално“ състояние на икономиката и обществото се свързва както със зелената икономика, така и с по-силната роля на координатор, производител и потребител на

държавния сектор (и държавните институции), който поради своята неосигуреност и подцененост не се оказва способен, за разлика от други страни с доказани по-добри практики, да се справи успешно с пандемията. Също така, **понятието „устойчивост“ остава много неопределено**, защото устойчивост от около 3% икономически растеж средногодишно (каквото бе постиган през последните години) е крайно нежелателен за евентуалното необходимо **догонващо развитие** на българската икономика към средното ниво на Европейския съюз. Именно поради горните причини едно по-точно наименование е **„ускорено социално-икономическо развитие“**.

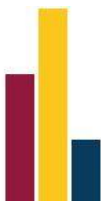
Трето. Съществува взаимна обвързаност между четирите стълба, по които е конструиран този план. Най-висок дял от ресурсите заема стълба Зелена България, **а именно 37% от ресурсите по плана**. Това решение на сегашното правителство по повод на бъдещето може да се тълкува като правилно, стига да е взаимно обвързано със стълба за Иновативна България. **Двата стълба ще заемат кумулативно 57% от ресурсите по плана, което обаче може да се оцени като недостатъчно за ускореното развитие.** Важно е да се има предвид, че и зеленият план, и иновативният план всъщност ще дадат отражение върху другите два стълба, а именно Свързаност и Справедливост. Може да се желае от тази гледна точка **повишаване на дела на иновативността и „озеленяването“ на България до към 60-65% от отпусканите ресурси.** 22% са отделени от ресурсите за Свързана България, акцентираща върху осигуряването на предпоставки за повишаване на конкурентоспособността както в икономическо, така и в социално отношение, отнасящи се към ползването на част от европейските ресурси. На свой ред идеята за четвъртия стълб, а именно за Справедлива България, където фокусът се поставя върху групите и лицата в неравностойно положение и за споделен просперитет за всички, е по същество съдържателен **национален проект, който зависи преди всичко от икономическото развитие, а също и от намаляването на неравенството, което е най-високото в Европейския съюз** (парадоксално е че най-слаборазвитата страни се слави с най-голямо неравенство). Няма никакви разчети, че този четвърти стълб ще намали неравенството до нивото, което е посочено според очакванията на сегашното правителство. Именно по тази причина виждаме възможност за нарастване на социалната справедливост както чрез национални мерки, така също и чрез **по-висок дял на отделените ресурси за Справедлива България.**

Четвърто. Предвид изложеното в т.3, както и поради необходимостта от прилагане на спешни мерки в краткосрочен план в очертаните направления, предлагаме реструктуриране и **извеждане на четвърти стълб като първи.** Наред с това, предлагаме да се добавят **два нови приоритета, а именно „Намаляване на неравенството” и „Повишаване стандарта на живот”.** Също така, предлагаме сегашният стълб „Справедлива България” да бъде преименуван на „Социална и справедлива България”.

Пето. Разглеждайки структурата на Националния план се стига до категоричната оценка, че той е **повече съвкупност от мерки и решения, отколкото система,** която да се трансформира в план. Някои от точките остават или много общи, или прекалено детайлни. Освен това, анализите и прогнозите са внедрени в отделните точки, а не са обобщени в началото целево, както би трябвало и както би могло да се очаква.

Шесто. Тези „четири стълба“ биха могли да се доразработят и да се впишат в известните в теорията и практиката **комплексни целеви програми,** каквито липсват. Несериозно е да се очаква, че за период от 10 години могат се реализират идеите за превръщането на България в държава с развита иновативна и зелена икономика, с инфраструктурна свързаност на всички региони и пълна социална справедливост. Именно поради тази причина би било редно да се използват **комплексни целеви програми за развитие, които да гарантират реална трансформация на икономиката и обществото в реалистичен период, а това няма как да се постигне за по-малко от 15-20 години.** Доказателство: при 3-4-5% средногодишен темп на растеж на БВП е възможна промяната на под 30% от структурата на икономиката за период от 15-20 години. Няма как променена за 10 години структура на икономиката с 15-20% да я направи „нова икономика“. Този факт ни принуждава да гледаме много скептично на един „план“ (даже да е истински план по дефиниция) за 10 години, който да извърши подобно социално-икономическо чудо. По тези причини оставаме убедени, че само **приемането на подобни комплексни целеви програми е „формулата за бъдещето“,** а утвърждаването им е необходимо да бъде осъществено чрез консенсус в националния парламент.

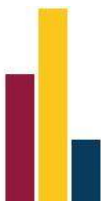

Седмо. Предлагаме разработването и приемането на **Комплексна целева програма за опазване и възпроизводство на околната среда**. Подобна програма напълно се вписва в идеята за „Зелена България“, но я доразвива в целево отношение, като надхвърля въздействието на икономиката върху природата, достигайки до цялостната жизнена околна среда, включително в населени пунктове и курорти, в които частният интерес от моментната печалба измести дългосрочния елемент от жизнена среда, осигуряваща високо качество на живота.

Осмо. Предлагаме приемането на **Комплексна целева програма за иновативно икономическо развитие**, в която да си намери естественото място идеята за иновативност, но тя зависи от промяната на структурата на икономиката (целиви изменения на матрицата на пълните разходи, вектора на крайната продукция и показателя „условия на търговия“), а не от безразборно възникване и „посяване“ на иновации. Твърдим, че без подобна програма всякаква идея за иновативна България ще се базира преимуществено на закупуването на чужди лицензи и патенти. Така ще се изгуби общият ефект за българската икономика, както и свързаността на иновациите със засилването на научно-развойната дейност на местно ниво. Важно е също да се подчертае, че преди да се създадат „индустриалните клъстери/симбиози“, базирани поне на модела на кръговата икономика, е необходимо на първо място да се засилят иновациите и производственият капацитет в конкретни бизнес единици и след това да се пристъпи към по-мащабния план за индустриална екология и затваряне на производствения цикъл с обмен на суровини и ресурси. За тази цел може да се почерпи опит от Дания, която е лидер в тази насока.

Девето. Предлагаме да се изготви **Комплексна целева програма за развитие на науката, научното обслужване и внедряването на научно-техническия прогрес**. Без подобна програма не е възможно постигането на „иновативна“ икономика, освен ако не се разчита предимно на чужди иновации, а те са доста по-скъпи и това сериозно възпрепятства приложимостта им у нас.

Десето. Предлагаме да се изготви **Комплексна целева програма за сближаване на социално-икономическото развитие на отделните региони**. По този начин ще се осигури

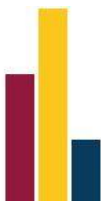

създаването и реализирането на идеята за „свързана“ България - един план, който не можа да се реализира през последните десетилетия.

Единадесето. Предлагаме да се изготви **Комплексна целева програма за демографско и социално развитие**, включително за социална справедливост и постигане на много по-висока степен на **социално равенство**. Подобни програми са реализирани в други европейски, а също и извъневропейски държави. **Тази програма предполага също така и реализирането на европейската идея за „равенство на достъпа“ и „развитието на личността“**. Тези приоритети са изключително важни, а същевременно липсват от така разработения План.

Дванадесето. Посочените комплексни целеви програми, според първоначални оценки на експерти, могат да бъдат реализирани за поне **15-20-годишен период**. В тези програми е естествено вписването на посочените описани стълбове в **националния „план за социално-икономическо развитие“ (4 годишен – в рамките на политическата промяна в съответния парламент), който ще се базира върху тези комплексни целеви програми (за 20 години), които ще имат силата на социално-икономическа и финансова Конституция, образно казано**. По този начин планът ще излезе от общите идеи и прекаленото детайлизиране по определени свои пунктове, като същевременно ще даде много по-добри резултати от описаните в този проект.

Тринадесето. Много спорни са индикаторите, които са предложени в приложението за **2030-та година**. От една страна, няма приети показатели за **средното ниво в Европейския съюз за 2030 година от ЕК**, а такива са показани в приложенията. Интересно е по какъв начин и на основата на какви експертни оценки са създадени тези показатели?! Те ще зависят от плановете на съответните страни членки на ЕС до 2030 година, но такива все още не са приети. Подобни предложения могат да изкривят фокуса на идеите за развитие. Именно по тази причина **приложението с показателите за България и за Европейския съюз трябва да се разработи най-малко по два начина**. Първо, на основата на **генетични прогнози**, които ще илюстрират развитието на страните на основата

на тенденциите през последните 10-20 години, прехвърлени в бъдещето. По същия начин трябва да се разработи и допълваща **нормативна прогноза** за развитието на България, която да подсказе как да се осигури догонващо развитие на страната ни до средното за Европейския съюз в периода до 2030 година, което „средно ниво“ на Европейския съюз трябва да се уточни на основата на внесените до края на тази година национални планове за възстановяване и устойчивост на развитието.

Четиринадесето. Средствата от ЕС, както и заемните средства, които ще се ползват, по същество са **крайно недостатъчни** за реализацията на подобни свръхамбициозни идеи. По тази причина, намираме за необходима и належаща съществена промяна на фискалната политика на бъдещото управление на България за дългосрочен период.

В заключение, независимо от разбираемата необходимост от експресно подготвяне и представяне на този документ, **не препоръчваме той да остане в така представения вид.** Позицията на Лабораторията за научно-приложни изследвания към ВУЗФ е, че представеният проект трябва да се доработи, като се вземат под внимание изложените от нас аргументи, препоръки и предложения. Заявяваме своята готовност да окажем необходимото експертно научно-практическо съдействие в процеса на неговото доуточняване, ако се прецени за необходимо.

С УВАЖЕНИЕ,

ДОЦ. Д-Р ГРИГОРИЙ ВАЗОВ
РЕКТОР НА ВУЗФ
ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР НА VUZFLAB